

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ КООПЕРАТИВНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

© 2015 ГУЛА А. С.

УДК 336.77:338,432

Гула А. С. Зарубіжний досвід використання кооперативних банків в Україні

Стаття присвячена актуальній темі дослідження основних тенденцій розвитку кооперативних банків в аграрному секторі економіки України. Розглянуто проблематику сільськогосподарської галузі, однієї з найбільш ризикових галузей, яка потребує постійного фінансування з боку держави. Як основні джерела фінансування підприємств розглянуто нетрадиційні банківські операції та послуги. У статті досліджено особливості організації кооперативної системи в аграрному секторі зарубіжних країн та виявлено їх основні спільні риси. Охарактеризовано роль спеціалізованих кооперативних фінансових установ, зокрема кооперативних банків. На практиці Німеччини, Франції та Польщі підкреслюється видатна роль кооперативних банків для розвитку аграрного сектора економіки цих країн. На основі вивчення зарубіжного досвіду країн з різним рівнем економічного розвитку визначено умови формування і діяльності кооперативних банківських установ у вітчизняній практиці.

Ключові слова: аграрний сектор, кредитування, кооперативні банки.

Бібл.: 20.

Гула Алла Сергіївна – аспірантка, кафедра економіки і фінансів, Харківський національний університет внутрішніх справ (пр. 50-річчя СРСР, 27, Харків, Україна)

E-mail: gulaya_alla@ukr.net

УДК 336.77:338,432

UDC 336.77:338,432

Гулая А. С. Зарубежный опыт использования кооперативных банков в Украине

Статья посвящена актуальной теме исследования основных тенденций развития кооперативных банков в аграрном секторе экономики Украины. Рассмотрена проблематика сельскохозяйственной отрасли, одной из самых рискованных отраслей, требующей постоянного финансирования со стороны государства. В качестве основных источников финансирования предприятий рассмотрены нетрадиционные банковские операции и услуги. В статье исследованы особенности организации кооперативной системы в аграрном секторе зарубежных стран и выявлены их основные общие черты. Характеризуется роль специализированных кооперативных финансовых учреждений, в частности кооперативных банков. На практике Германии, Франции и Польши подчеркивается выдающаяся роль кооперативных банков для развития аграрного сектора экономики этих стран. На основе изучения зарубежного опыта стран с разным уровнем экономического развития определены условия формирования и деятельности кооперативных банковских учреждений в отечественной практике.

Ключевые слова: аграрный сектор, кредитование, кооперативные банки.

Библ.: 20.

Гулая Алла Сергеевна – аспирантка, кафедра экономики и финансов, Харьковский национальный университет внутренних дел (пр. 50-летия СССР, 27, Харьков, Украина)

E-mail: gulaya_alla@ukr.net

Gula A. S. Foreign Experience in Using Cooperative Banks for Ukraine

The article is aimed at the actual topic of researching the main trends in the development of cooperative banks in the agrarian sector of Ukrainian economy. Problems of the agricultural sector, as one of the most risky industries, which requires permanent financing by the State, have been considered. As the main sources of financing the enterprises have been considered the non-traditional banking operations and services. The article examines the specifics of the agricultural cooperative system, related to the agrarian sector in the foreign countries, whereby their basic common features are disclosed. Role of the specialized cooperative financial institutions, particularly the cooperative banks, has been characterized. Considering the practice of Germany, France and Poland, the outstanding role of cooperative banks for development of the agrarian sector of economy in these countries has been emphasized. On the basis of studying the international experience of countries with different levels of economic development, conditions of formation and activities of cooperative bank institutions in the domestic practice have been determined.

Key words: agrarian sector, crediting, cooperative banks.

Bibl.: 20.

Gula Alla S. – Postgraduate Student, Department of Economics and Finance, Kharkiv National University of Internal Affairs (pr. 50-richchya SRSR, 27, Kharkiv, Ukraine)

E-mail: gulaya_alla@ukr.net

Сільське господарство є однією з провідних галузей економіки. На цей сектор доводиться близько 13% валового внутрішнього продукту держави, він забезпечує 9 – 11% доходів від державного бюджету, займає друге місце серед секторів національної економіки у структурі експорту.

Кредитування аграрного сектора – це дуже специфічна сфера діяльності. Особливістю аграрного виробництва є низька рентабельність виробництва продукції, високі сільськогосподарські ризики, великий період обороту капіталу, низька кредитоспроможність сільськогосподарських підприємств, незадовільний фінансовий стан більшості підприємств, фізичний і моральний знос основних фондів, сезонні особливості сільськогосподарського виробництва і залежність від природно-кліматичних умов. Одним із шляхів надходження коштів виступає банківський кредит, який

забезпечить виробництво сільськогосподарської продукції.

Дослідженням зарубіжного досвіду функціонування кооперативних банків в аграрному секторі присвятили праці І. Є. Бучко [3], М. П. Гриценко [5], В. В. Зіновчук [9], М. Луговий [12], М. Й. Малік [13], М. А. Міненко [14], В. М. Микитюк [15], О. О. Олійник [16] та ін.

І. Є. Бучко виділяє принципи німецьких моделей кредитних кооперативів та функціонування кооперативних банків на сучасному етапі. Також аналізує світовий досвід кооперативних банків в умовах економічної кризи, який може використовуватись у сучасній банківській системі України. В. В. Зіновчук розглядає проблеми розвитку сільськогосподарської кооперації у світлі євроінтеграційної перспективи України. Значну увагу М. А. Міненко зосереджує на розвитку кооперативних банків Німеччини, яка є батьківщиною кредитної кооперації в

Європі. Наукові праці М. Лугового, О. О. Олійника присвячені висвітленню особливостей розвитку кредитування сільського господарства Польщі.

Відомий вітчизняний кооператор М. П. Гриценко звертає увагу на приклад Молдови, яка не входить до ЄС. Там при Міністерстві сільського господарства створене спеціальне агентство, яке адаптувало до економічних умов Молдови правила ЄС щодо підтримки розвитку обслуговуючих кооперативів. Преференції для фермерів, які об'єдналися в кооперативи, фінансуються за рахунок коштів державного бюджету.

Мета статті – розглянути особливості зарубіжного досвіду функціонування кооперативних банків та виявити можливості ефективного використання цього досвіду в Україні. При цьому аналізувалися кооперативні банки провідних європейських країн, зокрема – Польщі, Латвії, Німеччини, Франції та Нідерландів, де кооперативи мають велике значення в забезпеченні населення продовольчими товарами і пройшли тривалий період функціонування.

Узагальнення зарубіжного досвіду свідчить про те, що сільськогосподарський кредит у зарубіжних країнах є важливим елементом економічного розвитку аграрного виробництва.

Кредитування аграрного сектора економіки розвинутих країн здійснюється у значних обсягах. Кредитною підтримкою охоплено всі види витрат фермерів: від поточних виробничих витрат, нагромадження основного капіталу до інвестицій на поліпшення соціальної інфраструктури на селі тощо. Характерний високий рівень залучення кредитних ресурсів в аграрний капітал. До числа країн з найвищою питомою вагою позичкових коштів в аграрному капіталі належить Англія і Німеччина – близько 50%, Франція – понад 40%, Італія і Бельгія – більш як 30% [11, с. 3]. У країнах Європейського Союзу 40% господарств знаходяться в повній залежності від залучення позичкових коштів, і лише 25% фермерських господарств обходиться від банківських кредитів [6, с. 12].

Згідно зі ст. 338 Господарського кодексу України кооперативний банк – це банк, створений суб'єктами господарювання, а також іншими особами за принципом територіальності на засадах добровільного членства та об'єднання пайових внесків для спільної грошово-кредитної діяльності [1].

У розвинутих країнах система кредитної кооперації і, зокрема кооперативні банки, існують більше 100 років. Ідея створення кредитних спілок виникла в середині XIX століття внаслідок прискорення розвитку проблеми нестачі коштів у певних груп осіб. Ці групи осіб були об'єднанні виробничими, професійними або соціальними інтересами та не мали змоги взяти кредити у банках.

Засновниками кредитної кооперації можна вважати Германа Шульце та Фрідріха Райффайзена [2, с. 135], останній з яких у Німеччині втілює на практиці ідею організації сільських кредитних кооперативів на основі принципів: відсутності вступних та пайових внесків, спільної відповідальності за обов'язками кооперативу, видачі позики тільки членам товариства і тільки на ви-

робничі потреби, обмеженої кількості позичальників, роботи членів правління на громадських засадах.

Важливе місце в кредитній системі західних країн займають кооперативні банки. Вперше вони почали функціонувати в Німеччині у вигляді кредитозберігальних сільських кооперативів.

Система кооперативних банків ФРН має трирівневу структуру для кредитування аграрного сектора.

Нижчий рівень складають місцеві кооперативні банки – «Райффайзенбанк» і «Фольсбанк». Усього 2773 місцевих кооперативних банків, з яких до народних і райффайзенських належить 2731 банк [8, с. 296]. Місцеві кооперативні банки надають та обслуговують кредити фермерів, розміщують депозити, випускають ощадні сертифікати та облігації, укладають іпотечні угоди, здійснюють операції щодо страхування майна тощо.

Другий рівень належить центральним (регіональним) кооперативним банкам, які утворені з метою допомоги місцевим банкам у координації їх діяльності та формуванні цілісної кредитної системи для підтримки кооперативного руху. На сьогодні їх існує три. Центральні (регіональні) банки є співвласниками різних фінансових компаній для того, щоб забезпечити сільським та місцевим кооперативним банкам та їх клієнтам доступ до іпотечних позик, лізингу тощо банк [8, с. 298].

На третьому рівні кооперативної системи в Німеччині знаходиться Центральний кооперативний банк. Головним завданням його є емісія цінних паперів та управління ліквідними фінансовими активами та здійснює безготівкові розрахунки тощо. Дойче Гоноссенштафтсбанк разом з центральними банками виступає співвласником спеціалізованих фінансових компаній акціонерного типу. Вони проводять лізингові операції, займаються страхуванням, надають іпотечні позики тощо.

Сільськогосподарський рентний банк є держателем контрольного пакета акцій багатьох інших установ: Німецького мукомельного об'єднання, банку для сільського господарства, Спілки торгівлі зерном, об'єднання з фінансування сільськогосподарської техніки та ін. [4, с. 32]. При наданні кредитів банки Німеччини враховують такі показники, як платоспроможності позичальника, рентабельність господарства, його ліквідність, стабільність результатів діяльності. Критерієм при визначенні суми кредиту є розмір чистого прибутку підприємства.

Водночас, у Німеччині, як і в інших країнах світу, які перебувають в умовах чистої конкуренції, існує диспаритет цін. У зв'язку з тим спостерігається тенденція до збільшення обсягів кредитування аграрного сектора економіки ФРН через нестачу власних ресурсів на покриття як довгострокових, так і короткострокових витрат підприємств.

Наприклад, у Німеччині функціонують Сільськогосподарський рентний банк, Німецький поштовий та іпотечний банк, Союз німецьких народних банків, створений сільськогосподарськими підприємцями, розгалужена мережа ощадних кас, приватні іпотечні банки. Діяльність цих кредитних установ контролює держава. Так, статут Сільськогосподарського рентного

банку ухвалюється урядом. Банк надає позики іншим кредитним установам з метою рефінансування кредитів, різних за терміном надання. Близько 20% кредитів рентного банку, як правило, фінансуються на пільгових умовах, надаються вони з метою підтримки доходів фермерів та нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Цей банк також пропонує пільгові кредити фермерам, що беруть участь у виконанні спеціальних програм: «Молоді фермери», «Сільське господарство», «Оновлення села» та інші [4, с. 28].

Потрібно відзначити, що в ряді розвинених країн Європи кооперативи, що виробляють екологічну чисту продукцію, на певну кількість років звільняються від оподаткування. У Німеччині звільняються кооперативи, що працюють на альтернативних джерелах енергії.

Таким чином, у Німеччині можна говорити про наявність пільгової системи кредитування фермерів. Особливістю пільгового кредита є те, що він не може бути наданий нежиттєздатним господарствам, господарствам із боргами, або тим, збереження яких суперечить завданням покращення аграрного сектора економіки. Головною метою надання пільг є створення оптимальних фінансових умов для стабільного розвитку аграрного сектора економіки. Німеччина також є класичною країною зародження іпотечних банків. На сьогоднішній день там нараховується 30 приватних і 10 державних іпотечних банків. Такими банками є Німецький центральний земельний банк, Франкфуртський іпотечний банк, Рейнський іпотечний банк. Головною умовою іпотечного кредиту є право на заставу землі та нерухомості.

Значний досвід у сфері кредитування аграрного сектора економіки спостерігається у Польщі. Кооперативні банки Польщі відіграють значну роль у забезпеченні кредитними ресурсами сільськогосподарських підприємств. Цей досвід можна застосувати і в Україні.

Кооперативні банки у Польщі почали функціонувати у 1861 р. На початку ринкових відносин нараховувалося 1660 кооперативних банків, які знаходилися в сільській місцевості. Банк харчової промисловості (*Bank Gospodarki Żywnościowej*) обслуговував в основному сільське господарство, він був трансформований у Національний банк кооперативної системи.

Польська кооперативна система складається з трьох рівнів: центральний банк кредитних союзів (BGZ), 9 регіональних і 1200 локальних кооперативних банків. Крім того, паралельно існують три кооперативні банки без участі BGZ. У країні створено Фонд банківських гарантій і Статутний фонд для підприємств середнього й малого бізнесу. Вельми цікавим є той факт, що BGZ є членом платіжної системи VISA і здійснює операції з платіжними картками.

Кооперативні банки в Польщі історично розвивалися як банки для забезпечення банківськими послугами сільських територій, отже, їх основними клієнтами були фермери та члени сільської громади. В умовах підвищення конкуренції з боку комерційних банків, а також внаслідок змін у сільському господарстві відбулася певна переорієнтація кооперативних банків на досягнення

власного економічного результату замість забезпечення інтересів членів кооперативних банків. На сьогодні кооперативні банки в Польщі діють як універсальні банки, але зберігається чітка орієнтація на обслуговування сільського господарства та сільських територій [20, с. 132].

Надання пільгових кредитів сільського господарським підприємствам було розпочато в Польщі в 1990 р. і з часом набуло значних масштабів. Так, починаючи з 1995 р., обсяг пільгових кредитів становив щорічно близько одного мільярда доларів США, зростала і їх питома вага в кредитній заборгованості сільськогосподарських підприємств. Деякі дослідники взагалі зазначають, що пільгові кредити відіграли велику роль у створенні стабільної добре функціонуючої системи кооперативних банків, які забезпечують фінансовими послугами підприємств у сільській місцевості [19, с. 4].

У Польщі з метою стабілізації ринку й захисту доходів фермерів через встановлення інтервалу припустимого коливання ринкових цін на внутрішньому ринку держава проводить інтервенційні закупівлі сезонних надлишків сільськогосподарської продукції й продовольства і продаж цих продуктів у період дефіциту. Цю функцію виконує державне Агентство аграрного ринку, що діє на ринках зерна, молочної продукції, м'яса, цукру, хмелю й продуктів переробки картоплі. Агентство надає гарантовані кредити на закупівлю цих продуктів за мінімальними цінами, виплачуючи 45% мінімальної ціни. Агентство також встановлює експортні субсидії на експорт продукції [10, с. 111].

Крім загальноприйнятих відмінностей між комерційними і кооперативними банками (організаційно-правова форма, мета діяльності, процедура прийняття рішення на загальних зборах тощо), для Польщі характерні такі особливості: власний капітал кооперативних банків може бути сформований тільки за рахунок національного капіталу, у той час як комерційні банки можуть створюватися за участю іноземного капіталу, також кооперативні банки в Польщі відіграють ключову роль у фінансуванні сільських територій в цілому і сільського господарства, зокрема [20, с. 122].

Говорячи про загальну картину розвитку фінансового сектора в Польщі, необхідно відзначити все зростаючу роль кредитного ринку аграрного сектора. Особливістю польських господарств також є їх вузькопрофільність: одні спеціалізуються на виробництві одного виду продукції, інші – на виробництві іншого. Багато профільні господарства вважаються менш ефективними. Отже, зростанню виробництва сільської продукції сприяв вступ Польщі до ЄС, а тому рентабельність польського сільського господарства становить близько 40–50%. Кредитування аграріїв проводиться ретельно, банк отримує заявку на кредит, ретельно перевіряє дані позичальника, проводить аналіз кредитної історії та документів, що підтверджують обсяги продаж продукції, та проводить розрахунок суми, яку отримає позичальник. Обов'язковим є візит банківського представника до самого господарства. Також діє система пільгового кредитування: фермер сплачує 3%, а решту суми відсоткової ставки повертає держава.

Через кредитування врожаю вирішується проблема фінансового забезпечення сільськогосподарських товаровиробників і в *Латвії*, де функцію кредитора взяв на себе державний концерн, який займається виробництвом хліба і продуктів з борошна. Він надає сільськогосподарським товаровиробникам пільгові кредити під заставу зерна. Максимальний розмір кредиту обмежується половиною вартості зерна, яке товаровиробник зобов'язується поставити концернові [7, с. 20].

У країнах *Західної Європи* моделі фінансового забезпечення аграріїв теж мають свою специфіку. В одних, наприклад у Великобританії, немає спеціалізованої системи аграрних кредитів, і фермерські господарства підтримуються за рахунок державних субсидій. У Німеччині, Франції, Нідерландах, Бельгії, Данії – на зразок США – історичний розвиток фермерського укладу привів до створення спеціалізованих установ кредитування сільських товаровиробників [18, с. 34].

Сьогодні Центральні кооперативні банки «Креді Агріколь» (*Франція*) є одними з найбільших банківських монополій світу. Фермери Франції одержують субсидії на підвищення ефективності виробництва, поліпшення умов життя, під виведення орних земель із сільськогосподарського виробництва, на підтримку родючості земель, компенсаційні виплати за роботу в районах з несприятливими природними умовами [17, с. 186].

«Креді Агріколь» має тріривневу структуру кредитування: на першому рівні знаходяться місцеві кооперативні банки (близько 3000); на другому рівні – регіональні банки, що об'єднують місцеві банки (близько 94); на третьому рівні – Національна каса сільськогосподарського кредиту та Національна федерація сільськогосподарського кредиту. Перша контролює фінансову єдність самої структури, випускає облігаційні кредити, інвестує вільні кошти регіональних банків, отримуючи від них ощадні депозити, надає їм позики, а друкга представляє інтереси регіональних банків.

Французьким фермерам надається шість пільгових кредитів з процентною ставкою, залежно від кредиту, від 3,75 до 8,25 річних зі строком погашення 7–12 років для несприятливих природно-екологічних зон і 5–9 років для інших районів і розміром не більше 300–850 тис. франків.

ВИСНОВКИ

На основі вищенаведених фактів можна зробити висновок про те, що для країн, які досліджувались, характерна тріривнева банківська система, пільгове кредитування, різноманітність методів кредитування, способів видачі та погашення кредиту та застосування таких банківських послуг, як лізинг, факторинг, іпотечне кредитування.

У зв'язку з цим доцільно скористатися досвідом зарубіжних країн щодо застосування економічних важелів державної підтримки аграрного виробництва. Тому в умовах кредитування сільськогосподарських підприємств необхідно:

- ✦ враховувати особливості аграрного виробництва;

- ✦ враховувати принципи законодавчої та нормативно-правової бази;
- ✦ розробити державні цільові програми підтримки розвитку сільськогосподарської продукції;
- ✦ сприяти організації кооперативних банків на території України;
- ✦ розробити та впровадити інвестиційний механізм розвитку сільськогосподарської галузі, при цьому враховувати ризики;
- ✦ стимулювати розвиток довгострокового кредитування, іпотечне кредитування, пільгове кредитування;
- ✦ забезпечити створення єдиної системи кредитної кооперації.

Таким чином, використання зарубіжного досвіду організації та функціонування кредитної кооперації в сільському господарстві для України може стати значним поштовхом у виході з кризової ситуації, а також для сталого розвитку аграрного сектора економіки.

Система кооперативних банків, поширена в Європі, має високу довіру серед населення, є стабільною та стійкою до фінансових потрясінь, сприяє розвитку аграрного сектора економіки. Отже, дослідження зарубіжного досвіду, передусім німецьких, французьких і польських кооперативних банків, свідчить про те, що в умовах світової фінансово-економічної кризи винятково позитивну роль відіграють кооперативні банки. В Україні можливість створення кооперативних банків передбачена законодавством, однак жодний такий банк не було зареєстровано. Така модель організації банківського бізнесу може застосовуватися в Україні на засадах державного сприяння, використання в законодавчому забезпеченні процесу зарубіжного досвіду провідних країн зі створення кооперативної системи банків. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Про банки і банківську діяльність : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>
2. **Артеменко І. А.** Теоретичні засади і практика реформувань відносин власності в споживчій кооперації України при переході до ринкової економіки / І. А. Артеменко. – Полтава: ПУСКУ, 2005. – 195 с.
3. **Бучко І. Є.** Світовий досвід функціонування кооперативних банків / І. Є. Бучко // Вісник Львівської комерційної академії. – Випуск 40. – Серія економічна. – Львів, 2013. – С. 105 – 111.
4. **Геррман Г.** Досвід земельного законодавства у ФРН / Г. Геррман. – К.: Меммінген, 2002. – 63 с.
5. **Гриценко М. П.** Чому в Україні не розвиваються сільськогосподарські кооперативи / М. Гриценко, М. Вернигора // Galinfo, Національний прес-клуб «Українська перспектива» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://galinfo.com.ua/news/108592.html>
6. **Дворядкин Н.** Государственное регулирование сельскохозяйственного производства за рубежом и в России / Н. Дворядкин, В. Козаченко, В. Гайдук // Международный сельскохозяйственный журнал. – 1998. – № 4. – С. 10 – 14.
7. **Дем'яненко М.** Кредитний механізм аграрного сектора економіки в період становлення ринкових відносин / М. Дем'яненко // Економіка України. – 1999. – № 4. – С. 15 – 24.

8. Зіновчук В. В. Організаційні основи сільськогосподарської кооперативу / В. В. Зіновчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: Логос, 2001. – 380 с.

9. Зіновчук В. В. Чи підходить Україні європейська модель сільськогосподарської кооперації? / В. В. Зіновчук // Кооперативні читання – 2014: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., 27 – 29 берез. 2014 р. – Житомир: ЖНАЕУ, 2014. – С. 9 – 18.

10. Кобута І. Політика деяких країн у ціноутворенні на сільськогосподарську продукцію / І. Кобута, Н. Сеперович // Пропозиція. – 2000. – № 10. – С. 110 – 111.

11. Коробейников М. Зарубежная практика кредитования сельского хозяйства и ее позитивное использование в условиях современной России / М. Коробейников // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2001. – № 4. – С. 84 – 92.

12. Луговий М. Польський досвід кредитування фермерів: наслідувати чи ні? / М. Луговий // Тваринництво України. – 2013. – № 4. – С. 7 – 11.

13. Малік М. Й. Формування та розвиток кооперативних відносин в аграрній сфері економіки України / М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 76 – 82.

14. Міненко М. А. Кооперативні об'єднання Німеччини як основа для формування соціально-економічного середовища України / М. А. Міненко // Економіка АПК. – 2013. – № 7. – С. 113 – 119.

15. Микитюк В. М. Організація особистих селянських господарств у кооперативі: світовий досвід і можливості для України / В. М. Микитюк // Економіка АПК. – 2014. – № 5. – С. 93 – 101.

16. Олійник О. О. Функціонування кооперативних банків: досвід Польщі / О. О. Олійник // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2012. – Вип. 8(1). – С. 49 – 54.

17. Циган Р. М. Основні умови розвитку агропромислового комплексу України на інноваційній основі / Р. М. Циган, А. О. Кравченко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 5. – С. 184 – 188.

18. Юрчишин В. В. Аграрні перетворення в Україні: не безальтернативний погляд на проблему / В. В. Юрчишин. – К.: ІАЕ УААН, 1999. – 86 с.

19. Danilowska A. The credit support system in the Polish agriculture / A. Danilowska // The Evaluation of 10 years performances, the 99th seminar of the EAAE (European Association of Agricultural Economists), August 24 – 27, 2005.

20. Siudek T. Polish cooperative banking sector in the face of systemic transformation and European integration in agriculture / T. Siudek // Agric. Econ. – Czech, 56. – 2010(3). – P. 116 – 134.

Науковий керівник: Носова О. В., доктор економічних наук, професор, зав. кафедри економіки і фінансів ХНУВС

REFERENCES

Artemenko, I. A. *Teoretychni zasady i praktyka reformuvan vidnosyn vlasnosti v spozhyvchii kooperatsii Ukrainy pry perekhodi do rynkovoї ekonomiky* [Theoretical principles and practice reforms of property relations in Ukraine consumer cooperatives in the transition to a market economy]. Poltava: PUSKU, 2005.

Buchko, I. Ye. "Svitovyi dosvid funktsionuvannya kooperatyvnykh bankiv" [World experience of cooperative banks]. *Visnyk Lvivskoi komertsiiinoї akademii. Serii ekonomichna*, no. 40 (2013): 105-111.

Dvoriadkin, N., Kozachenko, V., and Gayduk, V. "Gosudarstvennoe regulirovanie selskokhoziaystvennogo proizvodstva za rubezhom i v Rossii" [State regulation of agricultural production in Russia and abroad]. *Mezhdunarodnyy selskokhoziaystvennyy zhurnal*, no. 4 (1998): 10-14.

Dem'ianenko, M. "Kredytnyi mekhanizm ahrarnoho sektora ekonomiky v period stanovlennia rynkovykh vidnosyn" [Credit mechanism of the agricultural sector in the period of market relations]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 4 (1999): 15-24.

Danilowska, A. "The credit support system in the Polish agriculture". *The Evaluation of 10 years performances, the 99th seminar of the EAAE (European Association of Agricultural Economists)*, 2005.

Herrman, H. *Dosvid zemelnoho zakonodavstva v FRN* [Experience in land laws in Germany]. Kyiv: Memminhen, 2002.

Hrytsenko, M., and Vernyhora, M. "Chomu v Ukraini ne rozvyvaiutsia silskohospodarski kooperatyvy" [Why in Ukraine does not develop agricultural cooperatives]. <http://galinfo.com.ua/news/108592.html>

Kobuta, I., and Seperovych, N. "Polityka deiakykh krain u tsinoutvorenni na silskohospodarsku produktsiiu" [The policy of some countries in setting prices for agricultural products]. *Propozytsiia*, no. 10 (2000): 110-111.

Korobeynikov, M. "Zarubezhnaia praktika kreditovaniia selskogo khoziaystva i ee pozitivnoe ispolzovanie v usloviakh sovremennoy Rossii" [Foreign practice of lending to agriculture and its positive use in modern Russia]. *Mezhdunarodnyy selskokhoziaystvennyy zhurnal*, no. 4 (2001): 84-92.

Luhovi, M. "Polskyi dosvid kredytuvannya fermeriv: nasliduvaty chy ni?" [Polish experience loans farmers, to follow or not?]. *Tvarynnytstvo Ukrainy*, no. 4 (2013): 7-11.

[Legal Act of Ukraine]. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>

Malik, M. I. "Formuvannya ta rozvytok kooperatyvnykh vidnosyn v ahrarnii sferi ekonomiky Ukrainy" [Formation and development of cooperative relations in agriculture economy Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 7 (2014): 76-82.

Minenko, M. A. "Kooperatyvni ob'iednannia Nimechchyny iak osnova dlia formuvannya sotsialno-ekonomichnoho seredovyscha Ukrainy" [Cooperative unification of Germany as a basis for creating social and economic environment of Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 7 (2013): 113-119.

Mykytiuk, V. M. "Orhanizatsiia osobystykh selianskykh gospodarstv u koperatyvy: svitovyi dosvid i mozhlyvosti dlia Ukrainy" [The organization of private farms in cooperatives: global experience and opportunities for Ukraine]. *Ekonomika APK*, no. 5 (2014): 93-101.

Oliinyk, O. O. "Funktsionuvannya kooperatyvnykh bankiv: dosvid Polshchi" [The functioning of cooperative banks: the experience of Poland]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, no. 8 (1) (2012): 49-54.

Siudek, T. "Polish cooperative banking sector in the face of systemic transformation and European integration in agriculture". *AGRICECON*, no. 56 (2010): 116-134.

Tsyhan, R. M., and Kravchenko, A. O. "Osnovni umovy rozvytku ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy na innovatsiini osnovi" [Basic conditions of agriculture Ukraine on the basis of innovation]. *Biznes Inform*, no. 5 (2013): 184-188.

Yurchyshyn, V. V. *Ahrarni peretvorennia v Ukraini: nebezalternatyvnyi pohliad na problemu* [Agrarian reforms in Ukraine not an alternative approach to the problem]. Kyiv: IAE UAAN, 1999.

Zinovchuk, V. V. "Chy pidkhodyt Ukraini ievropeiska model silskohospodarskoi kooperatsii?" [Match Ukraine European model of agricultural cooperation?]. *Kooperatyvni chytannia – 2014*. Zhytomyr: ZhNAEU, 2014.9-18.

Zinovchuk, V. V. *Orhanizatsiini osnovy silskohospodarskoho kooperatyvu* [Organizational Basis of agricultural cooperative]. Kyiv: Lohos, 2001.